

**EGE ÜNİVERSİTESİ
HEMŞİRELİK YÜKSEK OKULU
DERGİSİ**

Cilt: 25

Sayı: 2

2009

Yayın Sahibi

Prof. Dr. Gülümser ARGON
Hemşirelik Yüksek Okulu Adına

Sorumlu Müdür

Prof. Dr. Ahsen ŞİRİN

Yayın Alt Komisyonu

Prof. Dr. Çiçek FADİLOĞLU (Başkan)
Prof. Dr. Gülümser ARGON
Prof. Dr. Ayla BAYIK TEMEL
Doç. Dr. Zümrüt BAŞBAKKAL
Doç. Dr. Meryem YAVUZ

Dergi Yayın Kurulu

Prof. Dr. Olcay ÇAM (Editör)
Prof. Dr. Leyla KHORSHID (Editör Yrd)
Prof. Dr. Ahsen ŞİRİN
Prof. Dr. Aynur ESEN
Prof. Dr. Süheyla ALTUĞ ÖZSOY
Doç. Dr. Zümrüt BAŞBAKKAL
Doç. Dr. Meryem YAVUZ

Basım Yeri

Ege Üniversitesi Basımevi
Bornova – İzmir

Baskı Tarihi

Mart 2010

Yönetim Yeri

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu (EÜHYO) tarafından
yılta üç sayı/bir cilt olarak yayınlanır.

HAKEMLİ DERGİ

AÇIKLAMALAR

Bu dergi 22 Ekim 1984 gün ve 18553 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Üniversitelerde Ders Aracı Olarak Kullanılan Kitaplar, Teksirler ve Yardımcı Ders Kitapları Dışındaki Yayınlarla İlgili Yönetmelik" bağlamında yayınlanmaktadır.

Yayın Türleri

Adı geçen yönetmeliğin 2. ve 3. maddeleri uyarınca dergide eğitim ve araştırma çalışmalarına paralel olarak orjinal araştırma raporları, bilimsel tarama yazıları, yeni bir yöntem veya teknik tanımlayan kısa bildiri yazıları ve çok önemli bilimsel çeviriler yayınlanabilir.

Yayın Hakları

Yayınlanacak yazıların bilim dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir. Yayın Kurulu gerekli değişiklik veya kısaltmaları yazardan isteyebilir veya yazarın izni alınarak içeriği bozmayacak değişiklikler yapabilir. Basılmayacak yazılar için bir ay içinde yazara bilgi verilir.

HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU DERGİSİ
DERGİ HAKEM KURULU

PROFESÖRLER

AKBAYRAK Nalan
AKDEMİR Nuran
AKSOY Güler
AKYOLCU Neriman
ALGIER Lale
ARGON Gülümser
ARSLAN Hediye
AŞTI Nesrin
AŞTI Türkinaz
BAHAR Zuhâl
BAŞBAKKAL Zümrüt
BAYIK TEMEL Ayla
BAYRAKTAR Nurhan
BEDÜK Tülin
BULDUKOĞLU Kadriye
BUZLU Sevim
ÇAM Olcay
ÇAVUŞOĞLU Hicran
ÇİMETE Güler
DIRAMALI Alev
DOĞAN Selma
ECEVİT ALPAR Şule
ENÇ Nuray
ERDİL Fethiye
ERDOĞAN Semra
EROĞLU Kafiye
ESEN Aynur
EŞER İsmet
ETİ ASLAN Fatma
FADİLOĞLU Çiçek
GÖKDOĞAN Feray
GÖRGÜLÜ Selma
GÖZÜM Sebahat
HATİPOĞLU Sevgi
KANAN Nevin
KARADAKOVAN Ayfer
KARANİSOĞLU Hacer
KARATAŞ Nimet

KHORSHID Leyla
KIZILKAYA BEJİ Nezihe
KOCAMAN Gülseren
KÖMÜRCÜ Nuran
NAHÇIVAN Nursen
OCAKÇI Ayşe
OKUMUŞ Hülya
OLGUN Nermin
ÖZ Fatma
ÖZBAŞARAN Ferda
ÖZHAN ELBAŞ Nalan
ÖZSOY Süheyla
PASİNLİOĞLU Türkan
PEK Hatice
PINAR Rukiye
SABUNCU Necmiye
SAVAŞER Sevim
SEVİĞ Ümit
SEVİL Ümran
ŞİRİN Ahsen
TAŞOCAK Gülsün
ULUSOY Filiz
ÜSTÜN Besti
YILDIRIM Aytolon

DOÇENTLER

ABAAN Süheyla
AKYOL Asiye
ÇELİK Sevilay
DİNÇ Leyla
EMİROĞLU Oya Nuran
ERCİ Behice
ERDEMİR Firdevs
KARADAĞ Ayişe
KARADENİZ Gülten
UÇAR Hülya
TERZİOĞLU Füsün
YAVUZ Meryem
YILDIZ Suzan

İÇİNDEKİLER

Editörden

Araştırmalar

- Hemşirelik Öğrencilerinin Ötenazi Hakkındaki Görüşleri
The Views Of Nursing Students Related To Euthanasia
Füsün ÖZKALAY, Ayten ZAYBAK..... 1-9
- Eksternal Fiksatorlü Hastalarda Uzun Süreli Bakım Ve İzlemin
Komplikasyonlara Etkisinin İncelenmesi
*The Effect Of Long-Term Care And Follow Up In Patients With External Fixators
On Complications*
Rahşan ÇAM, Fatma DEMİR KORKMAZ..... 11-24
- “Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi”Nin Geçerlik Ve Güvenirliği
The Validity And Reliability Of The Byrd’s Nursing’ Ethical Sensitivity Test
Fatma ORGUN, Leyla KHORSHID..... 25-42
- Klimakterik Donemdeki Kadınların Menopozal Yakınmaları Ve Başetme
Yöntemleri
The Menopausal Complaining And Coping Solutions İn The Climacteric Women
Duygu ALTUNBAY, Mine YURDAKUL..... 43-60
- Algılanan Stres Ölçeği (Asö)’Nin Türkçe Versiyonunun Psikometrik
Uygunluğu
Psychometric Properties Of A Turkish Version Of The Perceived Stress Scale
Ayşegül BİLGE, Filiz ÖĞCE, Rabia EKTİ GENÇ, Nazan TUNA ORAN..... 61-72
- Cerrahi Kliniklerinde Yatan Hastaların Algıladıkları Sosyal Destek Ve
Yalnızlık Düzeyleri
*The Levels Of Perceived Social Support And Loneliness Of The Patients Who
Hospitalized In Surgical Clinics*
Emel YILMAZ, Sultan ÖZKAN..... 73-88
- Larenks Kanserli Trakeostomili Erkek Hastaların Beden Algısı Ve Ruhsal
Durumunun Değerlendirilmesi
*The Assesment Of The Body Perceptions And Psychological Status Of Patients
With Larynx Cancer And Tracheostomy*
Tuba HASPOLAT, Olcay ÇAM..... 89-103

Derleme Yazılar

- Sağlık Hizmetleri İle İlişkili Enfeksiyon Kontrolünde Hemşirelik
Hizmetleri Organizasyonunun Etkisi
*The Effect Of The Organization Of The Nursing Services On The Control Of He
Althcare Related Infections*
Fatma DEMİR KORKMAZ..... 105-114
- Çağımızın Güncel Hastalığı Alzheimer: Destekleyici Hemşirelik Bakımı
Alzheimer İs Today’s Disease: Supportive Nursing Care
Gülay TAŞDEMİR YİĞİTOĞLU, Fatma ÖZ..... 115-126

**“BYRD’IN HEMŞİRELER İÇİN ETİK DUYARLILIK TESTİ”NİN
GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ**

*THE VALIDITY AND RELIABILITY OF THE BYRD’S NURSING’ ETHICAL
SENSITIVITY TEST*

Yard. Doç. Fatma ORGUN   Prof. Dr. Leyla KHORSHID

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

ÖZET

Araştırma, Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi’nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini ölçmek amacıyla yapılmıştır.

İzmir metropolünde yer alan beş hastanede (N=1873) görev alan hemşireler arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 310 hemşire araştırma kapsamına alınmıştır.

Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi, 2006 yılında, Amerika’da, Byrd tarafından hemşirelerin etik duyarlılığını ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi, 10 maddelik likert tipi (1-3) bir ölçektir. En düşük toplam puan 10 ve en yüksek toplam puan 30’dur.

Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi’nin Cronbach Alpha katsayısının .77 olduğu ve test-tekrar test korelasyonunun .96 olduğu ve güvenilirliğinin yüksek olduğu saptanmıştır. Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi’nin Örtük Özellikler Kuramında yer alan test bilgi fonksiyonunda, ölçeğin test bilgi düzeyinin yüksek olduğu, bu doğrultuda da yetenek düzeyinin yüksek olduğu ve ölçeğin marjinal güvenilirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak, Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi’nin Türkiye’de hemşirelerin etik duyarlılıklarını incelemede geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır. Türk toplumu için güvenilirlik ve geçerliği sınıanan “Byrd’in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi’nin hemşirelerin etik duyarlılığının araştırılmasında kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik Duyarlılık, Geçerlik, Güvenirlik

ABSTRACT

The research has been made to test the validity and reliability of the Byrd’s Nursing’ Ethical Sensitivity Test (Byrd’s NEST) in Turkish form.

Among the nurses functioning in five hospitals located in Izmir metropolis (N=1873), a total of 310 nurses who were selected through stratified sampling method and who accepted to participate, were included in the scope of research.

Byrd's Nursing' Ethical Sensitivity Test is a tool developed by Byrd in USA in 2006 to measure the ethical sensitivity of the nurses. It is a likert type (1-3) of scale with 10 items. The lowest total score is 10 points and the highest is 30.

Byrd's Nursing' Ethical Sensitivity Test was determined that the Cronbach's Alpha coefficient was .77, its test-retest correlation was .96 and its reliability was also considerably high. In the test information function of the Byrd's Nursing' Ethical Sensitivity Test included in the "Latent Trait Theory", it was observed that scale had a higher test-information level and thus had a higher talent level and scale's marginal reliability coefficient was found as .79.

Consequently, it was concluded that Byrd's Nursing' Ethical Sensitivity Test (Byrd's NEST) can be reliably and validly used to examine ethical sensitivity of nurses in Turkey. Byrd's Nursing' Ethical Sensitivity Test (Byrd's NEST) which its reliability and validity was tested in Turkish population, can be recommended for use during investigating the ethical sensitivity of nurses.

Key Words: *Ethics Sensitivity, Validity, Reliability*

GİRİŞ

Hızlı toplumsal değişmelerin ve dolayısıyla toplumsal çalkantıların yaşandığı günümüzde insanlar, her alanda belirli ve genel "değer ilkeler"ine daha çok gereksinim duymaktadırlar (Kahraman, 2003). Bireyin ahlaki değer, yargı ve kararları ve bunlara yönelen eylemleri onun yaşama hazırlanışı, yönelimi, toplumsal ilişkileri ile diğer bir deyişle tüm yaşamı ile ilgilidir (Babadağ, 2001).

Günümüzde hemşirelik sürekli değişen, çok fazla öz eleştiri yapan ve kendini sürekli olarak gözden geçiren bir meslektir (Yeo, 2004), birey ve ailelere hizmet vermeyi amaç edinen toplumsal bir kurumdur. Toplumsal sorunlar ve yapıları sürekli değiştiği için hemşireliğin işlev ve rolleri de değişmektedir. İşlev ve rollerin değişmesine karşın, hemşirelik hizmetleri toplumun temel gereksinimlerine yanıt verme ilkesini sürekli olarak korumaktadır (Aytekin, 2000). Hemşirelik uygulamalarının temelini insan onuru, eşitlik, adalet, özgecilik (altruizm), gerçekçilik, özgürlük, dürüstlük, estetik değerleri oluşturmakta; etik ilkeler, kuram ve kurallar, etik karar verme yöntemlerini belirlemektedirler (Babadağ, 1997). Ayrıca; iş memnuniyetinin, motivasyon ve sorumluluğun, bilinçlilik veya bilinçsizliğin bu değerleri etkilediği belirtilmektedir (Horton&Tscudin&Forget, 2007).

Teknolojik ilerlemelerin neredeyse günlük olarak değiştiği bugünün sağlık hizmeti sistemindeki hemşireler çoğu zaman çözümlenmekte zorlandıkları etik ikilemlerle yüz yüze gelirler. Toplumun değerlerindeki ve kültürel normlarındaki temel değişikliklerin yanı sıra sağlık hizmeti araştırmalarındaki hızlı gelişmeler sağlık hizmeti sisteminin karmaşık etik konuları çözümlenme yeteneğinden daha hızlı ilerlemektedir (Aiken&Catalano, 1994).

Etik ikilem bakım/televi sunumu sırasında, hastanın değerleri ve beklentileri ile hemşire/hekimin değerlerinin ve kendisinden beklenenlerin çatışması ile oluşur. Hasta ile sürekli olarak iletişim halinde olan hemşirenin olası bir etik sorunu çabuk fark edebileceği öngörülmektedir (Tosun, 2005). Bilim ve teknolojideki ilerlemelerin birtakım değer sorunlarının ortaya çıkışına neden olması sağlık alanında etiğin önemini giderek arttırmaktadır (Karaöz, 2000). Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, ekonomik gerçekler, çoğulcu dünya görüşleri ve global iletişim nedeniyle, hemşirelerin içinde yaşadıkları toplumda, kendi bireysel yaşamlarında ve işlerinde önemli etik konuları göz ardı etmeleri kaçınılmazdır (Butts&Rich, 2008).

Etik ikilem ile karşılaşan hemşirelerin; bireysel değer ve inançlarına açıklık kazandırılması ve felsefesini geliştirmesi, yasalar ve profesyonel etik kodlar konusunda bilgi sahibi olması, etik ilkeleri sahiplenme gibi önemli stratejiler geliştirmesi, etik ikilemlerin yaşanması durumunda en doğru kararı verebilmesinde rehber olabilecek önemli faktörlerdir (Kanan, 1999).

Günümüzde, etik açıdan duyarlı ve ahlaki açıdan onaylanabilir bakım sunabilen hemşirelere çok büyük bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Etik ikilemlerle karşılaşan hemşirelerin karar alma sürecinin irdelenmesi, gelişmiş hasta bakımı ve olumlu hasta tepkileri sağlayan hemşirelik uygulamalarının ne olduğunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Etik açıdan problemlili durumlarla karşılaştıklarında, hemşirelerin davranış biçimlerini nasıl seçtiklerinin anlaşılmasının, toplum sağlığının yükseltilmesine katkı sağlayacağı düşünölmektedir (Dinç, 1994). Hemşirelerin etik karar alma sürecine ilişkin anlayış geliştirebilmenin bir yolu hemşirelerin etik duyarlılığını analiz eden bir psikometrik araç oluşturmaktır. Etik ikilemlerle karşılaşıldığında hemşirelerin etik duyarlılığını ölçebilecek araçlar henüz oluşturulmamıştır.

Profesyonel hemşirelik uygulamalarında, hasta bakımında etik duyarlılığın artırılması için hemşirelerin etik duyarlılığının anlaşılmasına gereksinim vardır, sonuç olarak hasta bakımının kalitesini arttırmak amacıyla böyle bir çalışmanın yapılmasına gereksinim olduğu düşünölmüştür. Ayrıca, Ülkemizde etik ve sağlık hakları çerçevesinde varolan yakınmalar ve bu alanda yapılan çalışmalardaki sınırlılıklar dikkate alındığında sağlık hizmetinin bireye ve topluma doğrudan sunucularından biri olan hemşirelerin konuya bakış açılarını belirlemek yadsınamaz bir gereksinimdir.

Bu araştırma; "Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amacı ile planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Byrd (2006) tarafından geliştirilen “Byrd’ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi”nin geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacı ile metodolojik araştırma türüne uygun olarak yapılmıştır.

Araştırma, 01.11.2007-31.08.2008 tarihleri arasında yürütülmüştür. İzmir metropolünde bulunan bir üniversite, iki devlet (bir ikinci basamak ve bir üçüncü basamak), bir özel ve bir belediye hastanesinde çalışan (N:1873) ve araştırmaya katılmayı kabul eden hemşireler üzerinde uygulanmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında örneklem büyüklüğünün madde sayısının en az beş katı, hatta ideal olan on katı olması gerektiği bilgisine dayanılarak 10 maddelik ve üçer seçenekli Byrd’ın Hemşireler için Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)’nin madde sayısı X seçenek sayısı=30 olarak hesaplanmış ve en az 300 kişilik örneklem büyüklüğüne ulaşılması hedeflenmiştir (Baykul, 2000; Ebrinç, 2000; Erefe, 2002; Hayran& Özdemir, 1996; Küçükküçlü, 2004, Sümbüloğlu&Sümbüloğlu, 2002). Araştırma kapsamına alınan hastanelerde görev alan hemşireler arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 310 hemşire araştırma kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada üç bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır:

1. Sosyodemografik Özellikler Veri Formu: Hemşirelerin özelliklerine ilişkin bilgi elde edebilmek amacı ile araştırmacılar tarafından düzenlenen bireysel bilgi formu yaş, eğitim düzeyi, medeni durumu, gelir düzeyi, hemşirelikteki eğitim seviyesi, hemşire olarak çalışma yılı, hangi klinikte çalıştığı, klinikteki görevi, hemşirelik alanındaki uzmanlığı, hemşirelik/tıp etiği ile ilgili herhangi bir eğitime katılma durumu ve etik ve etik duyarlılık kavramlarını bilme durumu değişkenlerine yönelik toplam 11 soru içermektedir.

2. Byrd’ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT): Byrd’ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi, 2006 yılında, Amerika’da, Byrd tarafından hemşirelerin etik duyarlılığını ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır.

Byrd’ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi, 10 maddelik likert tipi (1-3) bir ölçektir. Ölçek, hemşirelik uygulamalarındaki var olan etik ikilemleri kapsayan 10 senaryodan oluşmaktadır. Hemşirelikteki etik ikilemlere ait senaryoların her biri katılımcıların seçebileceği 3 tane çoktan seçmeli cevabı içermektedir. Her cevap etik duyarlılığın derecesini düşük, orta ve yüksek olarak puanlamaktadır. Ölçümcü güvenilirliğinin (bağımsız gözlemciler arası ve içindeki uyum) kabul edilen güvenilirlik katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Etik duyarlılığın düşük olduğunu

gösteren yanıtta 1 puan, etik duyarlılığın orta olduğunu gösteren yanıtta 2 puan ve etik duyarlılığın yüksek olduğunu gösteren yanıtta 3 puan verilmektedir (Tablo 1). En düşük toplam puan 10 ve en yüksek toplam puan 30'dur. Ayrıca ölçekte her senaryo için puanlama farklı yapılmaktadır ve bununla ilgili puanlama tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1: Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin (BHEDT) Bireysel Madde Puanı ve Toplam Puanı

Etik Duyarlılık Derecesi	Madde Puanı	Toplam Puan
Düşük	1	10-16
Orta	2	17-23
Yüksek	3	24-30

Tablo 2: Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testinin Puanlaması

Etik Duyarlılığın Derecesi	Yüksek (3)	Orta (2)	Düşük (1)
1. 52 yaşında kanser tanısı alan bir bayan	C	A	B
2. 40 yaşında konuşulan dili bilmeyen göçmen bir erkek	A	B	C
3. 23 yaşında iş başvurusunda AIDS testi istenen erkek	C	B	A
4. İleri derecede demansı olan 95 yaşında bir kadın	C	B	A
5. Pediatrik yoğun bakım ünitesinde ajite olan 10 aylık bir kız çocuğu	B	C	A
6. CPR'a ihtiyacı olan orta yaşlı bir adam	B	C	A
7. Karın ağrısı yakınması ile acil servise başvuran 19 yaşındaki bir adam	C	A	B
8. Enjeksiyon gereksinimi olan 25 yaşında şizofreni tanısı olan bir kadın	B	A	C
9. Sağlık departmanında ağrısı olan bir çocuk	A	C	B
10. Düşük yapmaya uğraşan 16 yaşında bir kız	B	C	A

3. Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA) (Moral Sensitivity Questionnaire-MSQ)

ADA, Kim Lutzen tarafından oluşturulmuş olup, Karolinska Hemşirelik Enstitüsü'nde 1994 yılında (İsveç- Stokholm), öncelikle psikiyatri kliniğinde daha sonra da diğer birimlerde çalışan hekim ve hemşirelerde etik karar verme sürecinde gösterilen etik duyarlılığı belirlemek amacıyla kullanılmıştır. ADA ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini Tosun (2005) yapmıştır. Yapılan çalışmada ADA'nın Cronbach Alfa değeri .82 olarak bulunmuştur (Tosun, 2005).

ADA toplam 30 madde ve 6 alt boyuttan (Otonomi (10,12,15,16, 21,24,27. maddeler), Yarar Sağlama (2,5,8,25. maddeler), Bütüncü Yaklaşım (1,6,18,29,30. maddeler), Çatışma (9,11,14. maddeler), Uygulama (4,17,20,28. maddeler), Oryantasyon (7,13,19,22. maddeler) oluşan likert türünde bir ölçüm aracıdır. Alt boyutlarda yer almayan 3., 23., ve 26. maddeler Lutzen'in yaptığı faktör analizi sonucunda herhangi bir alt boyutun kapsamında yer almamıştır (Tablo 3).

Tablo 3: ADA'nın Alt Boyut ve Toplam Potansiyel Puan Dağılımı

Alt Boyutlar	Minimum	Maximum
Otonomi	7	49
Yarar Sağlama	4	28
Bütüncü Yaklaşım	5	35
Çatışma	3	21
Uygulama	4	28
Oryantasyon	4	28
TOPLAM	30	210

Likert türünde bir kağıt kalem ölçeği olan ADA'da ifadelerin 1 puan (tamamen katılıyorum) ile 7 puan (hiç katılmıyorum) arasında derecelendirilmesi istenmiştir. 1 puan tamamen katılma yönünde yüksek duyarlılığı, 7 puan hiç katılmıyorum yönünde düşük duyarlılığı ifade etmektedir. ADA'dan alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek puan ise 210'dur. Düşük puan etik açıdan yüksek duyarlılığı, yüksek puan ise düşük duyarlılığı göstermektedir. ADA'nın alt boyut ve toplam potansiyel puan dağılımı Tablo 3'de görülmektedir (Tosun, 2005).

Veri Toplama Yöntemi ve Süresi

Araştırmaya alınan hemşirelere araştırma hakkında bilgi verilerek, araştırma için sözlü izin alınmış ve araştırmaya katılmayı kabul eden hemşireler araştırma kapsamına alınmıştır. Hemşirelere "Sosyodemografik Özellikler Soru Formu", "Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)" ve "Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA)" uygulanmıştır. Veriler, araştırmacının kendisi tarafından hemşirelerle yüzyüze görüşme yoluyla elde edilmiştir.

İlk uygulamadan altı hafta sonra 32 hemşireye test-tekrar test uygulaması yapılmıştır (Baykul, 2000; Ebrinç, 2000; Gözüm&Aksayan, 2002; Küçükçüklü, 2004).

Araştırma Kapsamına Alınan Hemşireleri Tanıtıcı Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin; %51.6'sının (n=160) 25-34 yaş grubunda, %57.1'inin (n=177) evli, %51.3'ünün (n=159) lisans mezunu ve %63.5'inin (n=197) gelirlerinin giderlerine denk olduğu bulunmuştur. Ayrıca hemşirelerin; %33.9'unun (n=105) 0-5 yıldır çalıştığı, %50.6'sının (n=157) dahili birimlerde çalıştığı, %72.6'sının (n=225) servis hemşiresi olarak çalıştığı, %89.4'ünün (n=277) herhangi bir dalda özel eğitim almadığı ve %53.2'sinin (n=165) hemşirelik / tıp etiği ile ilgili herhangi bir eğitim, kurs ya da panele katılmadıkları saptanmıştır.

Tablo 4: Hemşirelerin Etik ve Etik Duyarlılık Kavramlarını Bilme Durumlarına Göre Dağılımı

Etik ve Etik Duyarlılık Kavramlarını Bilme		SAYI (N)	YÜZDE (%)
Etik Tanımını	Doğru bilen	25	8.1
	Kısmen doğru bilen	174	56.1
	Yanlış bilen	31	10.0
	Yanıtsız	80	25.8
Etik Duyarlılığın Tanımını	Doğru bilen	50	16.2
	Kısmen doğru bilen	104	33.5
	Yanlış bilen	28	9.0
	Yanıtsız	128	41.3
TOPLAM		310	100.0

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin etik ve etik duyarlılık kavramlarını bilme durumlarına göre dağılımları tablo 4’de verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde; hemşirelerin %56.1’inin (n=174) “etik” ve %33.5’inin (n=104) de “etik duyarlılık” kavramlarını kısmen doğru tanımlayabildiği saptanmıştır (Tablo 4).

Verilerin Analizi ve Değerlendirilme Teknikleri

- Verilerin değerlendirilmesi, SPSS for Windows 13.0, Parscale for Windows 4.1 ve Multilog for Windows 7.0 programları kullanılarak yapılmıştır.
- *Ölçeğin Türkçe’ye uyarlamasında izlenen adımlar;*
- Ölçeğin dil geçerliğini test etmek için çeviri/tekrar çeviri ve ön test yöntemleri kullanılmıştır (Aksayan&Gözüm, 2002; Küçüküçlü, 2004).
- İçerik/kapsam geçerliğini test etmek için uzman görüşlerinin alınması yöntemine başvurulmuştur (Erefe, 2002).
- Dış ölçüt geçerliğinin sağlanmasında benzer ölçek olarak “Ahlaki Duyarlılık Anketi” kullanılmıştır. “Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi” puanları ile “Ahlaki Duyarlılık Anketi” puan ortalamaları arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısıyla belirlenmiştir.
- Ölçeğin zamana karşı değişmezliğini test etmek amacıyla yapılan test tekrar test güvenilirliği için Pearson Momentler Çarpımı korelasyonu uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması aşamasında iç tutarlılık analizi Cronbach Alpha Çözümlemesi teknikleriyle ve madde-toplam puan korelasyon tekniği ile incelenmiştir (Baykul, 2000; Erefe, 2002; Gözüm&Aksayan, 2002; Karasar, 1995).
- Ölçeğin örtük özellikler kuramına göre güvenilirlik analizleri (Madde ve test bilgi fonksiyonlarının analizi, madde güçlük parametresi) Parscale for Windows 4.1 programı kullanılarak yapılmıştır (Muraki&Bock, 1996).
- Ölçeğin örtük özellikler kuramına göre marginal güvenilirlik katsayısı Multilog for Windows 7.0 programı kullanılarak yapılmıştır (Thissen, 1992).

Araştırma Etiği

- Anketin Türkçe'ye çevrilip Türkiye'de uygulanması için ölçeğin sahibi olan Lisa Maria Byrd'den ve Dış ölçüt geçerliği için kullanılan "Ahlaki Duyarlılık Anketi"nin Türkçe uyarlamasını yapmış olan Hale Tosun'dan yazılı izin alınmıştır.
- Araştırmanın yapılabilmesi için Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Etik Kurulu'ndan,
- Araştırmanın uygulanabilmesi için araştırma kapsamına alınan hastanelerden ve ön uygulamanın yapıldığı hastaneden yazılı izin alınmıştır.
- Araştırmaya dahil edilmek istenen hemşirelere araştırma ile ilgili sözlü bilgi verilmiş ve bu bilgilendirmeden sonra araştırmaya katılmak isteyen hemşirelerden sözlü onam alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bir ölçeğin farklı kültür ve dillerde uygulanabilir olması için yapılan sistematik inceleme çalışmalarına "ölçek uyarlaması" denilmektedir (Aksayan&Gözüm, 2002). Ölçek uyarlamaları, araştırmacının yeni bir ölçek hazırlamakla geçireceği süreyi kısaltmaktadır. Ayrıca alanındaki kuramsal ve uygulamalı çalışmalara ayıracağı zamanı arttırarak, araştırmacıya iletişim kolaylığı ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamaktadır (Aksayan&Gözüm, 2002).

Duyarlı ölçmeler yapılabilmesi için nitelikli ölçme araçları kullanılmalıdır. Eğitim ve psikoloji alanlarında nitelikli ölçme aracı elde etmek amacıyla çeşitli kuramlar geliştirilmiş ve kullanılmıştır (Doğan&Tezbaşaran, 2003). Bunlardan en yaygın olanları klasik test kuramı (KTK) ve örtük özellikler kuramı (ÖÖK) / Madde - tepki kuramı (MTK)'dir (Çelen, 2008; Doğan&Tezbaşaran, 2003; Gelbal, 1994; Kan, 2006; Kaptan, 1994; Kelecioğlu, 2001; Yurdugül, 2008).

A. Klasik Test Kuramına Göre Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Ölçme aracının amaca hizmet etmesi, onun ölçmek istediği özelliği doğrulukla ölçmesiyle yakından ilişkilidir. Doğru ve güvenilir bir ölçüm yapamayan ya da doğru ölçüm yapıp, kullanılma amacına hizmet etmeyen bir ölçme aracının kullanılması uygun değildir. Bu durum ölçme araçlarının güvenirliliğinin ve geçerliğinin birlikte ele alınmasını gerekli kılar (Erkuş, 2003).

1. Geçerlik

Dil Geçerliği: Araştırmanın ilk aşamasında Türkçe'ye uyarlama çalışmaları için ölçeği geliştiren Byrd ile iletişim kurularak izin alınmış, dil geçerliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Dil, bir

toplumun edinilmiş bir kültürel ögesidir ve aynı zamanda o toplumun tanımının bir parçasıdır (Eser, 2004). Test ve envanterlerin başka kültürlere çevrilmesi, farklı kültürlerdeki insanların başarı, tutum, kişilik ve diğer psikolojik özelliklerinin karşılaştırılması için yaygın bir yöntem olarak görülmektedir. Ancak bir ölçek veya envanterin bir dilden başka bir dile çevrilmesinin, çevrilen dildeki ölçekle asıl dildeki ölçeğin eşit olacağına garantisiz olmadığı vurgulanmaktadır (Deniz, 2007; Eser, 2004). Ölçek İngilizceyi iyi bilen ve ana dili Türkçe olan 10 kişi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçeğin, Türkçe çevirilerinden en uygun ifadeler seçilerek oluşturulan son hali ana dili Türkçe olan ve bu konu hakkında ayrıntılı bilgi verilen, bağımsız dil bilimciler tarafından çeviri ve geri çevirisi yapılmıştır. Her iki metin karşılaştırılarak ifadelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Böylece ölçeğin son şekli oluşturularak dil geçerliği sağlanmıştır.

Ölçek maddelerinin Türkçe'ye çevirisi yapılırken hedef dildeki en uygun cümle yapısının, deyimlerin kullanılması, kültüre tamamen yabancı maddelerin değiştirilmesi gerekmektedir. Bu işlem sadece birebir çeviri değil, aynı zamanda uyarılmanın yapıldığını gösterir (Vural&Temel, 2007).

Yapılan bu çalışmada 2. senaryoda yer alan "Hasta İngilizce konuşmayı bilmiyor" ifadesi "Hasta Türkçe konuşmayı bilmiyor" şeklinde değiştirilerek kullanılmıştır. Bu da ölçeğin Türkçe uyarılması yapılırken birebir çevirinin yanında uyarılma çalışmalarının da yapıldığını göstermektedir.

İçerik (Kapsam) Geçerliği: İçerik/kapsam geçerliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır (Büyüköztürk, 2006; Tezbaşaran, 1997). Uzmandan beklenen, testin taslak formunda yer alan maddelerin kapsam geçerliği bakımından değerlendirmesidir (Gözüm&Aksayan, 2002). Byrd'ın Hemşireler için Etik Duyarlılık Testi'nin oluşturulan Türkçe formu içerik geçerliliği açısından hemşire öğretim üyelerinden oluşan 10 kişilik uzman görüşüne sunulmuştur. Kapsam geçerliğinin sayısal değerlerle kanıtlanması için, öncelikle uzmanlara çalışmanın amacı, ilgili değişkenleri, örnek grup özellikleri gibi araştırmaya ilişkin açıklamalar yapılmış ve Waltz ve Bausell (1981) tarafından geliştirilen Content Validity Index (CVI) kullanılarak (Erefe, 2002) araştırmacı tarafından geliştirilen bir dereceleme ölçütü konu ile ilgili on hemşire öğretim üyesine verilmiştir. Uzmanlar ölçek maddelerini ayırdedicilik, anlaşılabilirlik, amaca uygunluk, kültüre uygunluk açısından incelemişlerdir.

Uzmanlardan alınan bulgular incelendiğinde; senaryolarda hiçbir madde 3 puanın altına düşmemiştir. Uzmanlar arasında görüş birliğine varılan ölçeğin ön uygulaması alanda çalışan ve araştırma kapsamına alınan kurumlar dışında başka bir kurumda çalışan 30 hemşireye uygulanmıştır. Ön uygulaması yapılan ölçeğin son şekli oluşturulmuş ve belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır.

Ölçüt Dayanıklı Geçerlik: Ölçüt dayanıklı geçerlikte genellikle önceden geçerli olduğu bilinen bir ölçek bulunur. Bu ölçütlere "dış ölçüt" denilmektedir (Tezbaşaran, 1997). Dış ölçütle geçerlik saptamada genellikle izlenen yol, her iki ölçeği aynı örneklem grubuna uyguladıktan sonra elde edilen iki puan dizisi arasındaki korelasyon katsayısının hesaplanmasıdır (Tezbaşaran, 1997). Bu çalışmada da, dış ölçüt geçerliği için "Ahlaki Duyarlılık Anketi" kullanılmıştır.

Tablo 5: Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT) Puanları İle Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA) Puanları Arasındaki Korelasyon

	ADA	
	r	p
BHYEDT	-.402	.000**

Tablo 5'de araştırmaya alınan hemşirelerin Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT) puanları ile Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA) puanları arasındaki korelasyonu görülmektedir. Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT) puanları ile Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA) puanları arasında ters yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($p=0.000$). Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testinde yüksek puan yüksek etik duyarlılığı gösterirken, Ahlaki Duyarlılık Anketinde ise düşük puan yüksek etik duyarlılığı göstermektedir. Bu da iki ölçeğin puanları arasında yapılan korelasyonun ters yönde olmasının nedenini açıklamaktadır.

2. Güvenirlik

Ölçeğin taşınması gereken özelliklerden birisi olan güvenirlilik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılığının bir göstergesidir (Ercan&Kan, 2004). Bir başka ifade ile; bir ölçeğin farklı zamanlarda, aynı kişilerde uygulandığında aynı sonuçları vermesi demektir (Ebrinç, 2000).

Bu bölümde "Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin maddelerine verilen yanıtların sonuçları, iç tutarlık ve zamana göre değişmezlik analizlerine yönelik bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır.

Tablo 6'da araştırmaya alınan hemşirelerin "Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nde yer alan 10 senaryoya verdikleri yanıtların madde puan ortalamaları ve standart sapma değerleri görülmektedir. Hemşirelerin, Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nde yer alan 10 senaryoya verdikleri yanıtların puan ortalamaları $1,8548 \pm ,86737$ ile $2,5161 \pm ,76624$ (min-max=1-3) arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puan ortalaması $22,0323 \pm 4,5033$ (min-max=10-30) olarak bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 6: Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testinin Madde Puan Ortalamaları

Madde No	T	Ss
Senaryo 1	2,4742	,65679
Senaryo 2	2,0258	,61742
Senaryo 3	2,2000	,96810
Senaryo 4	2,1065	,94078
Senaryo 5	2,5161	,76624
Senaryo 6	1,8548	,86737
Senaryo 7	2,1839	,77275
Senaryo 8	2,1387	,87585
Senaryo 9	2,2194	,68993
Senaryo 10	2,3129	,60912
TOPLAM	22,0323	4,5033

N=310

Tablo 7: Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testinin Madde Toplam Puan Korelasyonları

Madde No	Düzeltilmiş Madde Test Korelasyonu	Madde Çıkarıldığında Alpha Değeri
Senaryo 1	,450	,753
Senaryo 2	,550	,743
Senaryo 3	,393	,762
Senaryo 4	,474	,749
Senaryo 5	,401	,758
Senaryo 6	,439	,753
Senaryo 7	,393	,759
Senaryo 8	,385	,761
Senaryo 9	,503	,746
Senaryo 10	,496	,749
TOPLAM		,772

Tablo 7'de araştırmaya alınan hemşirelerin "Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin madde toplam puan korelasyonları görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi ölçeğin madde toplam puan korelasyonları ,385 ile ,550 arasında değişmektedir. "Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin genelinde Cronbach Alpha katsayısı ,772 olarak bulunmuştur. Byrd (2006)'ın çalışmasında ise, ölçeğin ölçümcü güvenilirliği hesaplanmış ve ,76 olarak bulunmuştur. Her iki çalışma sonuçlarının güvenilirlik katsayılarının benzer olduğu söylenebilir.

Güvenirlik, bir ölçme aracının hatalardan arınık olarak ölçme yapabilme yeterliğidir. Bu anlamda güvenilirlik katsayısı, ölçmelerdeki hatayı değil, hatasızlığı belirtir (Erkuş, 2003). Güvenirlik en iyi şekilde 0 dan 1'e kadar değişen (r) korelasyon katsayısı ile ifade edilir (Ebrinç, 2000; Erkuş, 2003). Güvenirlik katsayısı, bir testin aynı kişilere uygulandığında aynı sonuçları verme olasılığını belirtir. 1 rakamı tam uygun bir ilişkiyi gösterirken; 0 rakamı tesadüfi bir ilişkiyi gösterir. Literatürde 0.7 den daha küçük bir korelasyon katsayısı gösteren derecelendirme ölçeklerinin kullanılması önerilmemektedir (Ebrinç, 2000).

Bryd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin cronbach alpha katsayısının .772 bulunmuş olması ölçeğin güvenilir ve kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 8: Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin Test- Tekrar Test Korelasyonları

	Uygulama 2	
	r	p
Uygulama 1	.955	.000**

Tablo 8'de araştırmaya alınan hemşirelerin "Bryd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin zamana karşı değişmezliğini ölçmek için yapılan test-tekrar test korelasyonları görülmektedir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyonu .955 olarak bulunması ölçeğin zamana karşı değişmezliğinin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (p=0.000).

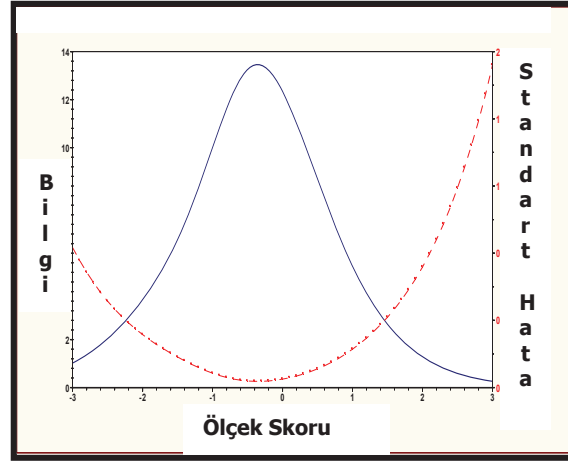
Bu yöntemde iki uygulama arasındaki aralığa dikkat çekmek gerekmektedir. Aralık kısa olduğu zaman birey ilk uygulamada hatırlayabildiği bazı bilgileri ikinci uygulamada kullanabilir. Bu nedenle, önerilen süreler genellikle iki-üç ile dört-altı hafta arasında değişmektedir (Baykul, 2000; Gözüm&Aksayan, 2002; Karasar, 1995). Ölçeğin zamana karşı değişmez olduğunu saptamak için hesaplanan korelasyon katsayısının pozitif ve yüksek olması istenir. Bu sınır ölçekler için en az ,70'dir (Baydur&Eser, 2006; Gözüm&Aksayan, 2002).

Bu değerler dikkate alındığında, elde edilen korelasyon katsayısının .955 olması, ölçekten alınan puanların zamanla değişmediğini göstermektedir. Ölçeğin 6 hafta arayla uygulanmış olmasının sonucun güvenilirliğini arttırdığı söylenebilir.

B. Örtük Özellikler Kuramına Göre Güvenirlik Analizleri

Bu bölümde "Bryd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin örtük özellikler kuramına göre güvenilirliğinin kestirilmesinde farklı tutum düzeyleri için yapılmış olan ölçmelerin doğruluğu hakkında bilgi veren madde bilgi fonksiyonlarından ve madde bilgi fonksiyonlarının toplamından oluşan test bilgi fonksiyonlarından yararlanılmıştır.

Örtük özellikler kuramı, bir bireyin gözlenebilen test performansı ile testteki performansının altında yatan gözlenemeyen özelliği veya yeteneği arasındaki ilişkiyi belirtir (Çetin, 2005). Burada; bireyin performansı, yetenek (Θ :Theta) faktörüyle belirlenmektedir ve bireyin performansı ile yetenek (Θ) arasındaki ilişki madde karakteristik fonksiyonu (MKF) adı verilen fonksiyonla ifade edilmektedir (Atılğan& Kan&Doğan, 2007).

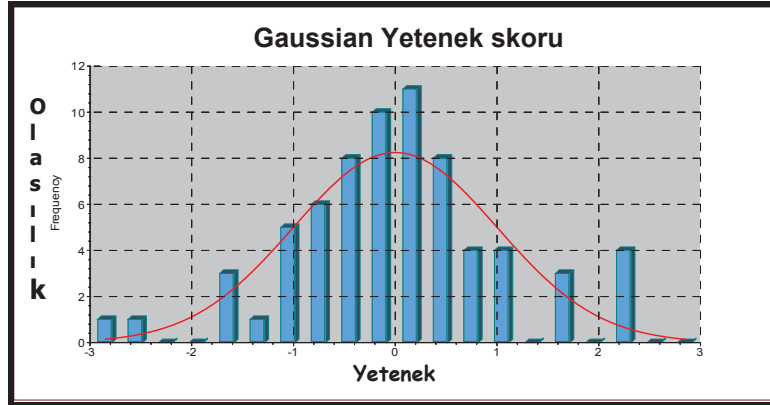
____ (Düz Çizgi): Test Bilgi Fonksiyonu
 ..... (Noktalı Çizgi): Standart Hata

Grafik 1: Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin Test Bilgi Fonksiyonu

Grafik 1'de Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin Örtük Özellikler Kuramında yer alan test bilgi fonksiyonuna göre dağılım eğrisi görülmektedir. Grafik 1 incelendiğinde, ölçeğin test bilgi düzeyinin yüksek olduğu ve bu doğrultuda da yetenek düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Bilgi düzeyi ile yetenek doğru orantılı, standart hata ise ters orantılıdır.

Madde bilgi fonksiyonu, maddenin ölçtüğü yetenek düzeyi, bireylerin yetenek düzeyine eşit ya da yakınsa madde hakkında daha fazla bilgi verir. Madde bilgi fonksiyonlarının toplamı ise test bilgi fonksiyonunu vermektedir (Nartgün, 2002). Test bilgi fonksiyonunda bilgi düzeyi ile yetenek doğru orantılı, standart hata ise ters orantılıdır (Çetin, 2005; Nartgün, 2002). Bilgi fonksiyonunun değeri ne derece yüksek ise güvenilirliğin o derece arttığı kabul edilmektedir (Atılğan, Kan ve Doğan, 2007). Bu çalışmada da; test bilgi fonksiyonundan elde edilen bilgi düzeyi yüksek olduğu için yetenek düzeyinin de yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin etik duyarlılık yetenek düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin test puanlarının Gaussian Histogramı'ndaki dağılım eğrisi incelendiğinde (Grafik 2); hemşirelerin elde ettikleri etik duyarlılık yetenek frekanslarının (teta- θ) histogramda normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdiği görülmektedir.

Grafik 2: Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi Test Puanlarının Dağılımı

Örtük özellikler kuramında test bilgi fonksiyonunun bütün yetenek düzeylerinde tek biçimli (uniform) bir dağılım vermesi durumunda, her bir yetenek düzeyi için elde edilen test bilgi fonksiyonlarının ortalamasının alınması suretiyle tek bir güvenilirlik katsayısının (marginal güvenilirlik) elde edilmesi de mümkün görünmektedir (Nartgün, 2002).

Yapılan bu çalışmada da; test bilgi fonksiyonunun bütün yetenek düzeylerinde normale yakın bir dağılım gösterdiği Grafik 2'de görülmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma verisi için marginal güvenilirlik katsayısı hesaplanabilmektedir.

Marjinal güvenilirlik katsayısı Multilog for Windows 7.0 programı kullanılarak hesaplanmış ve 0.79 olarak bulunmuştur. Bu katsayı farklı tutum düzeylerinin her biri için kestirilen güvenilirlik katsayılarının aritmetik ortalaması olarak kabul edilmektedir (Thissen, 1992). Bu açıdan, elde edilen marjinal güvenilirlik katsayısı ölçeğin bütünü için kestirilen bir güvenilirlik katsayısı olarak kabul edilebilir. Belirlenen katsayının yüksek olmasının ölçeğin güvenilir ölçme sonuçları verdiğinin bir göstergesi olabileceğini düşündürmektedir.

Test puanlarının analizinden sonra test maddelerinin örtük özellikler teorisine göre Model-veri uyumunun belirlenmesine yönelik olarak bir ve iki parametrelili kısmi puan modeline göre parametreleri kestirilmiştir.

Bir parametrelili kısmi puan modeline göre, Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin tüm maddeleri ve toplamında model veri uyumu sağlanmıştır (Tablo 9). Maddelerin uyumlu olması bu ölçeğin kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

İki parametrelili kısmi puan modeline göre ise, Byrd'in Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin 4. 7. 8. maddelerinin ve toplamının model veri uyumu vermediği görülmüştür. Bu nedenle bir parametrelili kısmi puan modeli bu çalışma verisi için daha iyi model veri uyumu sağlamaktadır.

Tablo 9: Bir Parametrelili Kısmi Puan Modeli

Madde	Eğim	Güçlük (konum) Parametresi	Standart Hata	Chi-Square	p
Senaryo 1	1	.983	.198	1.48709	0.480
Senaryo 2	1	.094	.193	0.15861	0.978
Senaryo 3	1	.419	.237	0.71353	0.870
Senaryo 4	1	.323	.226	0.39300	0.938
Senaryo 5	1	.604	.194	6.05474	0.107
Senaryo 6	1	.336	.182	3.26863	0.352
Senaryo 7	1	.375	.229	0.56791	0.902
Senaryo 8	1	.252	.229	1.84702	0.609
Senaryo 9	1	.497	.187	0.86744	0.835
Senaryo 10	1	.763	.213	4.08631	0.127
TOPLAM				19.44428	0.884

Madde ayırt edicilik parametreleri serbestçe ölçeklendiğinde model veri uyumunun sağlanamadığı, diğer taraftan sadece madde güçlük parametresinin kestirildiği bir parametrelili kısmi puan modelinin daha iyi model veri uyumu verdiği gözlenmiştir. Madde ayırt ediciliği parametresi örneklemden gelen sabit ve sistematik hata kaynaklarını yansıttığından model veri uyumu düşmektedir. Sadece bir parametre kestirildiğinde ise, deneklerin doğrudan yeteneklerinin bir fonksiyonu olarak madde güçlükleri elde edilmekte ve model veri uyumu artmaktadır.

Sonuç olarak; Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi'nin Türkçe formunun örtük özellikler kuramına göre parametreleri kestirilmek istendiğinde bir parametrelili kısmi puan modelinin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Çünkü bu ölçeğin verilerinin iki parametrelili kısmi puan modelinde model-veri uyumunun sağlanamadığı saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, Byrd tarafından (2006) geliştirilen "Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)"nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada klasik test kuramı ve örtük özellikler kuramına göre madde ve ölçek özellikleri arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)'nin,
  - Madde puanlarının ortalamasının $22,0323 \pm 4,5033$ olduğu,
  - Cronbach's alpha katsayısının $.772$ olduğu,
  - Test - tekrar test korelasyonunun $.955$ olduğu ve güvenilirliğinin çok yüksek olduğu saptanmıştır.

- Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)" puanları ile "Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA)" puanları arasında ters yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (p=0.000).
- Bryd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin örtük özellikler kuramına göre güvenilirliğinin kestirilmesinde;
  - Ölçeğin test bilgi düzeyinin yüksek olduğu ve bu doğrultuda da yetenek düzeyinin yüksek olduğu,
  - Etik duyarlılık yetenek frekanslarının (teta- θ) histogramda normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdiği,
  - Marjinal güvenilirlik katsayısının .79 olarak bulunduğu saptanmıştır.
- Bu çalışma verisi için bir parametrelili kısmi puan modelinin model veri uyumunu sağladığı, iki parametrelili modele göre ise, Byrd'ın HEDT'nin 4. 7. 8. maddelerinin ve toplamının model veri uyumunu vermediği saptanmıştır.
- Sonuç olarak, Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)"nin Türkiye'de hemşirelerin etik duyarlılıklarını incelemede geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır.

"Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi (BHEDT)"nin geçerlik ve güvenilirliğini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma sonuçlarına göre;
- "Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin hemşirelere yönelik etik duyarlılık araştırmalarında kullanılması
- Byrd'ın Hemşireler İçin Etik Duyarlılık Testi"nin farklı bölgelerdeki hemşireler üzerinde denenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aiken TD, Catalano JT (1994). Legal, Ethical, and Political Issues in Nursing. Philadelphia: F. A. Davis Company, 20-37.
2. Aksayan S, Gözüm S (2002). Kültürlerarası Ölçek Uyarlaması İçin Rehber I: Ölçek Uyarlama Aşamaları ve Dil Uyarlaması. Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi, 4(1): 9-14.
3. Atılğan H, Kan A, Doğan N (2007). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ed. Hakan Atılğan. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 335-340.
4. Aytekin T (2000). Hasta Hakları ve Hemşirelik. I. Uluslar arası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi. Kongre Kitabı. 29 Ekim-Kasım 2000, Antalya, 129-131.
5. Babadağ K (1997). Hemşirelik Eğitiminde Bakım Kavramı ve Etik. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı). 10-12 Eylül 1997, Kıbrıs, 74-76.

6. Babadağ K (2001). Hemşirelik Eğitiminde Etik. I. Uluslararası & V. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. 19-22 Eylül 2001, Kapodokya, 27-36.
7. Baydur H, Eser E (2006). Uygulama: Yaşam Kalitesi Ölçeklerinin Psikometrik Çözümlemesi. Sağlıkta Birikim. 1 (2): 99-123.
8. Baykul Y (2000). Geçerlik, Güvenirlik, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme, Klasik Test Teorisi ve Uygulaması. Ankara: ÖSYM Yayınları, 97,141-233.
9. Butts JB, Rich KL (2008). Nursing Ethics: Across the Curriculum and Into Practice. Second Edition. London: Jones and Bartlett Publishers, 1-12.
10. Büyüköztürk Ş (2006). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum. 6. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık, 167-182.
11. Byrd LM (2006). Development of an Instrument to Identify the Virtues of Expert Nursing Practice: "Byrd's Nurses Ethical Sensitivity Test". The University of Southern Mississippi. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2007. <http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/3225213>.
12. Çelen Ü (2008). Klasik Test Kuramı ve Madde Tepki Kuramı Yöntemleriyle Geliştirilen İki Testin Geçerlik ve Güvenirliğinin Karşılaştırılması. İlköğretim Online. 7(3): 758-768. Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2008 <http://ilkogretim-online.org.tr>.
13. Çetin B (2005). Geleneksel Yöntemle ve Eleme Yöntemi ile Puanlanan Çoktan Seçmeli Testlerin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
14. Deniz KZ (2007). Psikolojik Ölçme Aracı Uyarlama. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40 (1): 1-16.
15. Dinç L (1994). Hemşirelerin Etik Problemler Karşısındaki Yaklaşımlarının Belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1 (1): 33-43.
16. Doğan N, Tezbaşaran AA (2003). Klasik Test Kuramı ve Örtük Özellikler Kuramının Örneklemeler Bağlamında Karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25: 58-67.
17. Ebrinç S (2000). Psikiyatrik Derecelendirme Ölçekleri ve Klinik Çalışmalarda Kullanımı. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 10(2): 109-116.
18. Ercan İ, Kan İ (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30 (3): 211-216.
19. Erefe. İ (2002). Veri Toplama Araçlarının Niteliği. İçinde: Erefe İ (Ed.), Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. İstanbul: Odak Ofset, 169-188.
20. Erkuş A (2003). Psikometri Üzerine Yazılar. 1. Basım. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 36.
21. Eser E (2004). Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesi Ölçeklerinin Kültürel Uyarlaması. 2. Sağlıkta Yaşam Kalitesi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2004, İzmir.
22. Gelbal S (1994). pMadde Güçlük İndeksi İle Rasch Modelinin b Parametresi ve Bunlara Dayalı Yetenek Ölçüleri Üzerine Bir Karşılaştırma. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10: 85-94.
23. Gözüm S, Aksayan S (2002). Kültürlerarası Ölçek Uyarlaması İçin Rehber II: Psikometrik Özellikler ve Kültürler Arası Karşılaştırma. Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi, 4(2): 9-20.
24. Hayran M, Özdemir O (1996). Bilgisayar, İstatistik ve Tıp. 2. Baskı. Ankara: MEDAR-Hekimler Yayın Birliği, 244-245.

25. Horton K, Tschudin V, Forget A (2007). The Value of Nursing: A Literature Review. *Nursing Ethics*, 14 (6): 717-740.
26. Kahraman N (2003). İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Etik İlkeleri Ve Bu Etik İlkelere Uyuma Düzeyleri. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Eğitim Yönetimi Ve Teftişi Programı) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1-21.
27. Kan A (2006). Klasik Test Teorisine ve Örtük Özellikler Teorisine Göre Kestirilen Madde Parametrelerinin Karşılaştırılması Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2): 227-235.
28. Kanan N (1999). Ameliyathanede Etik Sorunlar. II. Ulusal Ameliyathane Hemşireliği Sempozyumu, 16-17 Eylül 1999, İzmir, 37-43.
29. Kaptan F (1994). Rasch Modeli Madde Parametrelerini Kullanarak En Yüksek Olabilirlik Yöntemleriyle Yeteneğin Kestirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10: 95-97.
30. Karaöz S (2000). Cerrahi Hemşireliği ve Etik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 4 (1), 1-8.
31. Karasar N (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 7. Basım. Ankara: Sim Matbaası, 147-153.
32. Kelecioğlu H (2001). Örtük Özellikler Teorisindeki b ve a Parametreleri ile Klasik Test Teorisindeki p ve r İstatistikleri Arasındaki İlişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20: 104-110.
33. Küçükgüçlü Ö (2004). Bakım Verenlerin Yükü Envanterinin Türk Toplumuna İçin Geçerlik ve Güvenilirliğinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi*, İzmir.
34. Muraki E, Bock RD (1996). PARSCALE (V 4.1) Parameter Scaling of Rating Data. Scientific Software International, Inc Chiago.
35. Nartgün Z (2002). Aynı Tutumu Ölçmeye Yönelik Likert Tipi Ölçek ile Metrik Ölçeğin Madde ve Ölçek Özelliklerinin Klasik Test Kuramı ve Örtük Özellikler Kuramına Göre İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara.
36. Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V (2002). Biyoistatistik. 10. Baskı. Ankara: Hatiboğlu Yayınları, 251-255.
37. Tezbaşaran AA (1997). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu 2. Baskı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 45-51.
38. Thissen D (1992). MULTILOG: Multiple Category Item Analysis and Test Scoring Using Item Response Theory (V 7.03). Scientific Software International, Inc, Chiago.
39. Tosun H (2005). Sağlık Bakımı Uygulamalarında Deneyimlenen Etik İnkilemlere Karşı Hekim ve Hemşirelerin Duyarlılıklarının Belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul.
40. Vural BK, Temel AB (2007). Evliliğe Yönelik İnançlar ve Tutumlar: Sağlık İnanç Modeli Ölçeği'nin Türk Toplumuna İçin Geçerlilik ve Güvenilirliğinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 23 (2): 31-50.
41. Yeo M (2004). Integration of Nursing Theory and Nursing Ethics. In: Edit. Read PG, Shearer NC, Nicoll LH. *Perspectives on Nursing Theory. Fourth Edition. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins*,359-360.
42. Yurdugül H (2008). Ölçme Kuramında Temel Yaklaşımlar. Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2008. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Olcme_Kuramlar.pdf.